

**Právnická fakulta Masarykovy univerzity
obor Právo
Katedra dějin státu a práva**



Protektorát Čechy a Morava

[seminární práce z obecných právních dějin]

Hana Sýkorová

Brno 2017

1. semestr, ISP

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem seminární práci na téma **Protektorát Čechy a Morava** zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně 8. prosince 2017

.....
Hana Sýkorová

Obsah

Úvod	4
1 Německá okupace českých zemí 1939 - 1945	5
1.1 Vznik Protektorátu Čechy a Morava	5
1.2 Protektorátní správa	6
1. 2. 1 Období vojenské správy	8
1. 2. 2 Oberlandráty	9
1.3 Reinhard Heydrich – druhé období okupace	10
1.3.1 Druhá heydrichiáda	13
2 Zásadní změny ve všedním životě občana s nástupem okupace	15
2.1 Zákony a nařízení.....	15
2.1.1 Státní symboly	18
2.2 Zásobovací systém	20
2.2.1 Platidla	21
2.3 Židovské obyvatelstvo	22
3 Společenský a veřejný život	27
3.1 Spolková činnost.....	27
3.2 Kultura	27
3.3 Školství.....	29
3.4 Děti a volný čas	31
4 Konec druhé světové války a okupace	33
Závěr	35
Seznam bibliografických záznamů	36

Úvod

Téma mé seminární práce Protektorát Čechy a Morava jsem si vybrala, protože o tomto tématu už mnoho informací vím a zároveň jsem v něm viděla příležitost, jak se o něm dozvědět ještě více.

Mým cílem je, napsat zajímavou práci o části naší historie, v základních bodech shrnout informace o státní správě Protektorátu Čechy a Morava, a také o jejím odrazu na život obyvatel tohoto násilně okupovaného území. Na několika příkladech se zároveň snažím čtenářům přiblížit, jak vypadal život ve městě, ve kterém žiji a které bylo zároveň za druhé světové války prvním osvobozeným českým městem, v Hodoníně.

Mou práci dělím do čtyř základních kapitol. V první kapitole se věnuji základním informacím o Protektorátu Čechy a Morava a dále státní správě obecně. Velký prostor věnuji říšskému protektoru Reinhardu Heidrychovi, jehož nástup i následný atentát, který na něho byl spáchán, protektorátní správu výrazně ovlivnil.

Ve druhé a třetí kapitole se zabývám nařízeními, která se s nástupem okupace objevila a která považuji za nejpodstatnější. Pokouším se čtenáře seznámit s tím, jak se tato nařízení odrazila na životě obyvatel a ve zvláštní subkapitole se věnuji i postavení židovského obyvatelstva.

Ve čtvrté kapitole stručně popisuji osvobození Československa, a tím pádem i konec Protektorátu Čechy a Morava.

1 Německá okupace českých zemí 1939 - 1945

Protektorát Čechy a Morava (německy Protektorat Böhmen und Mähren) byla část československého území, od 15., respektive 16. března 1939 do 8. – 9. května 1945 okupovaná nacistickým Německem.¹

1.1 Vznik Protektorátu Čechy a Morava

„První den byl ve znamení naprostého chaosu v nazírání na situaci a tento stav trval ve veřejnosti téměř do konce měsíce. Příchod německé armády byl přijat veřejností až na několik výjimek celkem klidně. Některé skupiny sice zvedaly pěsti, pískaly a syčely, většinou se však klidně přihlíželo se slzami v očích. Strážníci zacházeli do průjezdů. Aby nebylo vidět, jak jsou dojati. Souhlas projevovali jen henleinovci, kteří si první den mysleli, že jsou papežštější než papež.“²

Protektorát Čechy a Morava byl vytvořen 16. března na území českých zemí, zbylém v důsledku mnichovské dohody (dohoda mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií o odstoupení pohraničních území Československa Německu a části Těšínska Polsku ze dne 29. září 1938). Území protektorátu se členilo na země Českou a Moravskoslezskou, součástí byla i malá část území českého Slezska, ve kterých žilo dohromady okolo 7,4 milionu obyvatel.³

Z německého pohledu šlo o legálně obsazenou autonomní součást Velkoněmecké říše na základě společného prohlášení československé

¹ *Protektorát Čechy a Morava* [online]

² T. PASÁK, *Pod ochranou říše*, s. 30 – 31.

³ *Protektorát Čechy a Morava* [online]

a německé vlády, že Československo byl uměle vytvořený stát, vnitřně neschopný existovat a představující ohnisko nestability, ohrožující evropský mír.⁴ Dne 16. září 1940 bylo území protektorátu připojeno k říšskému celnímu území a zahraniční politiku převzalo Německo.⁵

1.2 Protektorátní správa

Dne 16. března 1939 přečetl německý ministr zahraničních věcí v pražském rozhlase Hitlerův výnos o zřízení protektorátu. V českých zemích tak byla nastolena diktatura nacionálně socialistického režimu.⁶ Hitlerův výnos obsahuje dvě základní části. První vysvětluje německé oprávněné důvody vzniku Protektorátu Čechy a Morava, druhá část tvoří základní normativní kodex nového státoprávního uspořádání.⁷ Hitlerův výnos stanovil, že protektorát je autonomní a spravuje se sám. Vykonává svá výsostná práva náležející mu v rámci protektorátu „ve shodě s politickými vojenskými a hospodářskými potřebami říše“. Tato výsostná práva měla být vykonávána vlastními orgány a vlastními úřady s vlastními úředníky.⁸

Česká autonomní správa se státním prezidentem Emilem Háchou a **protektorátní vládou**, v jejímž čele postupně stáli Rudolf Beran, Alois Eliáš, Jaroslav Krejčí a Richard Bienert,⁹ byla plně podřízena **německé**

⁴ *Protektorát Čechy a Morava* [online]

⁵ *Tamtéž.*

⁶ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 45.

⁷ *Tamtéž*

⁸ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 405.

⁹ P. BĚLINA a kol., *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 206.

okupační správě v čele s **říšským protektorem**, jeho zástupcem **státním tajemníkem** a **Úřadem říšského protektora**. Říšský protektor jako zástupce vůdce a říšského kancléře a jako zmocněnec říšské vlády měl za úkol „pečovati, aby bylo dbáno politických směrnic Vůdce a říšského kancléře“.¹⁰ Potvrzoval členy protektorátní vlády, byl informován o všech jejích opatřeních, ke kterým mohl podat námitky, kdyby hrozilo poškození říše a mohl také vydávat nařízení a právní předpisy v zájmu říše. Říše mohla také spravovat správní obory nebo vytvořit vlastní říšské úřady.

Zdánlivě tak vedle sebe existovala protektorátní autonomní správa a říšská správa, tzv. dvojkolejnost veřejné správy.¹¹ Ve skutečnosti však měl vedoucí postavení říšský protektor, který zároveň reprezentoval říšského kancléře, kterému podléhal. Právní předpisy a organizační opatření v protektorátu pak byly vydávány po dohodě s **Ústředním místem pro provedení výnosu vůdce**, respektive s říšským ministerstvem vnitra a říšským protektorem. Od 27. dubna 1939 byla zrušena **ministerstva zahraničních věcí a národní obrany**.¹²

Během března až srpna 1939 bylo v protektorátu zřízeno **německé trestní, občanské a vojenské soudnictví**, které mělo výlučnou pravomoc proti protektorátním soudům.¹³ V protektorátu vzniklo dvanáct, později čtrnáct, úředních soudů, v Praze a v Brně dva zemské soudy a v Praze ještě

¹⁰ *Výnos vůdce a říšského kancléře o protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939* [online]

¹¹ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 406.

¹² *Tamtéž*, s. 409.

¹³ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 46.

vrchní zemský soud. Na podzim 1941 vznikly u zemských soudů stanné soudy (Standgerichte) s výsadním postavením soudců, které měly povahu mimořádných soudů se zkráceným řízením, proti jejichž rozsudku již nebylo odvolání. Zkrácené řízení probíhalo také u pěti zvláštních soudů (Sondergerichte). Občané protektorátu mohli být souzeni i lidovými soudy v říši (Volksgerichte) a u Lidového soudního dvora v Lipsku (Volksgerichtshof), který řešil hlavně velezradu a zemězradu.¹⁴

Na území protektorátu byly ustanoveny také **německé policejní úřady**. Do českých zemí přišlo jako jedna ze složek německé policie také gestapo (státní tajná policie), které dohlíželo nad všemi protektorátními a říšskými úřady. Gestapo a kriminální policie byly jako bezprostřední orgány říšské správy řízeny přímo říšským ústředím. Zejména protektorátní místa byla povinna uposlechnout veškeré příkazy gestapa a vyhovět pokynům všech jeho služeben.¹⁵

Nacistický velmi propracovaný systém politických úřadů, justice a policie postupně ovládly autonomní protektorátní správu, která se stala na okupačních říšských úřadech závislá.

1. 2. 1 Období vojenské správy

Na začátku okupace byly české země podřízeny **vojenské správě**, která skončila 15. dubna 1939.¹⁶ Rozhodující moc tehdy měli generálové stojící v čele vojenských velitelství v Praze a v Brně, při nichž byli zřízení

¹⁴ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 409.

¹⁵ *Tamtéž.*

¹⁶ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 51.

tzv. **šéfové civilní správy**, kteří zasahovali bez ohledu na platné právo do působnosti veřejné správy. Při každém velitelství armádního sboru byli správní šéfové a pod nimi úřady oberlandrátů.¹⁷ Po skončení vojenské správy se oficiálně ujal moci říšský protektor Konstantin von Neurath a jeho státní tajemník K. H. Frank.¹⁸

1. 2. 2 Oberlandráty

Říšskému protektorovi podléhala síť **oberlandrátů** (zemských radů), které byly složeny z politických okresů. V roce 1939 bylo oberlandrátů v celém protektorátu 35, postupně byl jejich počet snižován až na celkových šest v roce 1944.¹⁹ Oberlandráty byly nejnižšími správními úřady pro německé státní příslušníky a zároveň kontrolními orgány, které kontrolovaly české okresní a obecní úřady ve svém obvodu. Každý oberlandrát měl svou posádku německé pořádkové policie, německý soud, posádku wehrmachtu

a pracovní úřad pro nábor českých lidí na nucené práce do říše.²⁰ V roce 1942 byli v místech zrušených oberlandrátů ustanoveni **vedoucí okresní hejtmani**, později okresní hejtmani s rozšířenou působností, jako nový orgán politické správy. Jejich působnost se vztahovala na obvod několika politických okresů.²¹

¹⁷ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 406.

¹⁸ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 52.

¹⁹ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 406.

²⁰ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 48.

²¹ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 411.

1.3 Reinhard Heydrich – druhé období okupace

Den 27. září 1941 vystřídal Reinhard Heydrich ve funkci říšského protektora v Protektorátu Čechy a Morava příliš měkkého diplomata Konstantina von Neuratha. R. Heydrich se v protektorátu pokusil politikou „cukru a biče“ v rámci tzv. první heydrichiády, označující období těžkých represí od Heydrichova nástupu do 19. ledna 1942,²² jednak získat české dělníky zlepšením sociálních a pracovních podmínek k práci pro německé váleční úsilí, jednak bezohledně potlačit vůli k odporu.²³

Hned po převzetí funkce vydal R. Heydrich **Nariadení říšského protektora v Čechách a na Moravě** o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 27. září 1941, které mu v praxi dávalo prakticky neomezenou moc,²⁴ a dal zatknout předsedu protektorátní vlády Aloise Eliáše.²⁵ Heydrich také vyhlásil **stanné právo**. Jednalo se o opatření státní moci v oblasti

trestního práva, kdy se ve výjimečných případech omezí některá občanská práva s cílem odstrašit od páchaní některých zločinů, které jsou za dané situace vysoce společensky nebezpečné a které se ve významné míře rozmáhají. Tohoto odstrašujícího účinku se dosahuje urychleným a zjednodušeným procesem trestního řízení a výrazně zpřísněnými tresty, zpravidla trestem smrti²⁶ Během stanného práva (do ledna 1942) popravili

²² P. BĚLINA a kol., *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 223.

²³ *Heydrichiáda* [online]

²⁴ J. SKALICKÝ, *Vyhlášení civilního stavu výjimečného v Protektorátu Čechy a Morava z 28. září 1941* [online]

²⁵ T. PASÁK, *Pod ochranou říše*, s. 397.

²⁶ *Stanné právo* [online]

nacisté 462 lidí a 2471 lidí poslali do koncentračních táborů.²⁷ Za obět' padly desítky důstojníků z odbojové organizace Obrany národa, činovníci Sokola, vedoucí činitelé komunistického odboje a členové dalších odbojových organizací. Masové zatýkání vážně narušilo ilegální odbojové sítě. Další lidé byli zatýkáni kvůli černému obchodu nebo pouze pro rušení veřejného pořádku.

První stanné právo bylo odvoláno 19. ledna 1942 a současně byla jmenována nová protektorátní vláda v čele s Jaroslavem Krejčím.²⁸ V lednu byl také zrušen **úřad předsednictva ministerské rady** a jeho úkoly převzal **sekretariát předsedy vlády** a jednotlivá ministerstva. Vláda jako kolektivní orgán byla rozpuštěna, zůstaly jednotlivé resortní úřady. Zároveň také Heydrich reorganizoval protektorátní úřady a provedl správní reformy, čímž zlikvidoval dosavadní dvojkolejnost veřejné správy. Organizace ministerstev byla přizpůsobena německému vzoru a nově vytvořené **ministerstvo hospodářství a práce** bylo obsazeno říšským Němcem. Vedoucí jednotlivých oddělení úřadu říšského protektora se stali plnomocnými generálními zástupci ministrů protektorátních ministerstev.²⁹ Součástí reformy byla i reorganizace protektorátních úřadů a říšské okupační správy. Do vedoucích funkcí na úřadech byli dosazeni úředníci německé národnosti, české úřednictvo jim bylo podřízeno. Počet německých vedoucích protektorátních úřadů stále stoupal, takže například na Moravě

²⁷ J. ČERMÍN a kol., *Národ se ubránil*, s. 46.

²⁸ *Heydrichiáda* [online]

²⁹ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 407.

bylo v prosinci 1942 z celkového počtu 23 okresních hejtmanů jen pět české národnosti a rovněž v čele policejních úřadů stáli většinou Němci.³⁰

Na pomoc decimovanému domácímu odboji začal zahraniční odboj z Velké Británie od poloviny r. 1941 vysílat do protektorátu parašutistické výsadky.³¹ Tyto skupiny měly za úkol obnovení přerušenoého rádiového spojení mezi domácím a zahraničním odbojem, obnovu přetřhaných odbojových a zpravodajských sítí a také sabotáže. Zvláštním úkolem byla pověřena skupina Anthropoid. Její členové Čech Jan Kubiš a Slovák Jozef Gabčík spolu s Josefem Valčíkem ze skupiny Silver A provedli 27. května 1942 v Praze atentát na Heydricha.³² Říšský protektor 4. června 1942 o půl páté ráno zemřel dle první úmrtní zprávy na celkovou sepsi organismu.

Němcům se parašutisty nedařilo najít až do 16. června, kdy výsadkáře zradil člen skupiny Out Distance Karel Čurda a fašistům úkryt členů odbojových skupin, včetně parašutistů skupiny Anthropoid, prozradil. Ráno 18. června chrám Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici obklíčilo 800 německých vojáků a po dlouhém sedmihodinovém boji s Němci život sedmi československých statečných parašutistů skončil.³³

Atentát na Heydricha měl mimořádný politický význam. Ani v jedné okupované zemi se nepodařilo zlikvidovat tak význačného nacistického

³⁰ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 407.

³¹ P. BĚLINA a kol., *Dějiny země Koruny české II.*, s. 223.

³² *Tamtéž.*

³³ *Atentát na Heydricha* [online]

činitele jako u nás.³⁴ Odbojový čin měl takový význam, že Velká Británie a Francie odvolaly své podpisy pod Mnichovským diktátem.³⁵

1.3.1 Druhá heydrichiáda

Dne 27. května 1942 ve večerních hodinách byl státním tajemníkem K. H. Frankem v protektorátu opět vyhlášen **civilní výjimečný stav** a vstoupil v účinnost zákaz nočního vycházení pod hrozbou zastřelení.³⁶ Svou činnost obnovily stanné soudy a dne 28. května 1942 vydal K. H. Frank vyhlášku s výzvou k obyvatelstvu, že na atentátníky byla vypsána odměna milion říšských marek.³⁷ Téhož dne zahájili nacisté popravu lidí, kteří se podle okupantů mohli podílet na útoku, pomáhali odboji nebo schvalovali atentát. Odhaduje se, že v reakci na atentát nacisté při tzv. druhé heydrichiádě zabili přes 2 tisíce lidí.³⁸ Jedním z nejznámějších míst poprav se stala kobylišká střelnice, kde bylo zavražděno na 540 osob včetně Aloise Eliáše nebo třeba spisovatele Vladislava Vančury.³⁹ Nacisté také vypálili obce Lidice (10. června 1942) a Ležáky (24. června 1942),⁴⁰ muži byli popraveni, ženy a děti odvečeny do koncentračních táborů, některé děti byly určeny k poněmčení.

³⁴ V. MENCL a kol., *Křižovatky 20. století*, s. 172.

³⁵ *Reinhard Heydrich* [online]

³⁶ Č. AMORT, *Heydrichiáda*, s. 167.

³⁷ *Tamtéž*, s. 174.

³⁸ *Atentát na Heydricha* [online]

³⁹ *Kobylišká střelnice* [online]

⁴⁰ P. BĚLINA a kol., *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 224.

Až v srpnu 1943 byl jmenován nový říšský protektor, kterým se stal Wilhelm Frick, ale jeho funkce již byla spíše reprezentativní.⁴¹ Nejvlivnějším úřadem se stalo nové **německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu**, které vzniklo z úřadu státního tajemníka při říšském protektorovi a bylo pokračováním Úřadu říšského protektora. Do čela nového ministerstva byl jmenován státní ministr K. H. Frank.

⁴¹ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 408.

2 Zásadní změny ve všedním životě občana s nástupem okupace

„Denní realita znamenala všudypřítomnou němčinu a zatykače gestapa, noční zatemňování, pravostranný provoz, černé uniformy SS, kvílení poplašných sirén, zákaz tanečních zábav, kolaboranty a udavače, ale i odbojové hnutí, žluté hvězdy na šatech a holokaust.“⁴²

Nálada ve společnosti se vznikem okupace byla chmurná: dvojjazyčné nápisy přejmenování ulic, preferování všeho německého, omezování kulturního a společenského života atd. Začaly se také zavádět **norimberské zákony** (zákony diskriminující židovské obyvatelstvo, které byly vydávány v průběhu 30. let 20. století v Německu), arizace majetku židovského obyvatelstva a postupné přidělování domů a bytů patřících židům německým přistěhovalcům. Po vypuknutí druhé světové války začal být aktuální přidělový systém, nucené práce (totální nasazení) a konfiskace zvonů (zabavení zvonů pro vojenský průmysl). Čeští občané se stali občany II. kategorie, nebo-li dolní vrstvou tzv. Unterschicht. Němci z protektorátu, z nichž se většina postavila na stranu okupační moci, představovali privilegovanou horní vrstvu tzv. Oberschicht.⁴³ Součástí politiky českých Němců se staly nepřátelské postoje spojené s násilím a výhrůžkami.

2.1 Zákony a nařízení

Změny v novém protektorátním státě nastoupily hned po příjezdu německých okupačních jednotek, kdy s okamžitou platností musela všech-

⁴² M. BURIANOVÁ, *Móda v ulicích protektorátu*, s. 7.

⁴³ *Protektorát Čechy a Morava* [online]

na silniční vozidla jezdit vpravo. Již v březnu byla zavedena nucená správa hospodářských podniků. Některé podniky se nuceně slučovaly a ustanovené ústřední svazy určovaly objem produkce, sortimentu, rozdělování surovin

a prostředků. To pomohlo k plné nacistické kontrole nad nejdůležitějšími podniky v protektorátu. Orgány nových svazů jmenoval příslušný ministr nebo nadřízená složka. Nejdůležitějším se stal **Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu**. Zřízeny byly dále **Ústřední svaz obchodu**, **Ústřední svaz řemesla**, **Ústřední svaz pro cizinecký ruch** (všechny spadaly pod **ministerstvo hospodářství a práce**), **Ústřední svaz dopravy** (spadal pod **ministerstvo dopravy a techniky**), **Ústřední svaz peněžnictví (ministerstvo financí)** a **Ústřední svaz soukromého pojištění (ministerstvo vnitra)**.⁴⁴

V zemědělství byly stanoveny výměry ploch povinných osevů, povinné dodávky živočišné a rostlinné produkce za pevné výkupní ceny a jednotliví výrobci si směli ponechávat pouze povolené množství těchto výrobků.

Díky protektorátu získali Němci významnou průmyslovou i zemědělskou základnu. Češi do války nemuseli, ale byli nuceni pracovat v protektorátu a v Říši pro válečnou výrobu v rámci tzv. totálního nasazení.

Německá strana se snažila lákat obyvatelstvo na různé propagandistické akce, a tak hned 15. března byla zveřejněna kromě vy-

⁴⁴ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 412.

hlášky omezující noční vycházení a o odevzdávání zbraní také vyhláška, že německá armáda bude zdarma stravovat chudý český lid.⁴⁵

Nařízením říšského protektora Konstantina von Neuratha byla 17. března 1939 zavedena povinná všeobecná občanská legitimace, tzv. Kennkarta, podle podobného dokumentu pro občany Třetí říše.⁴⁶

Od 17. března 1939 začaly být vydávány výnosy týkající se usměrňování tisku.⁴⁷ Bylo zakázáno podávat zprávy o pohybu německé armády, nesměly se zveřejňovat zprávy o sebevraždách a zatýkání ve spojitosti s novými politickými změnami, vyhlášena byla přísná cenzura fotografií. Zakazovala se také jakákoliv zmínka o činnosti gestapa.

Dne 21. března 1939 vydala nacistická okupační moc nařízení o používání němčiny jako úředního jazyka v protektorátu.⁴⁸ Občané si byli nuceni zvykat na dvojjazyčné nápisy, jak na úřadech, tak třeba na ulicích na vývěsních štítech obchodů, na tabulkách označující názvy ulic, z nichž mnohé byly přejmenovány, i při sledování filmů v kinech či na programu divadelních představeních.

Dalšími výraznými změnami byly pro občana nově vzniklého protektorátu například zatemňovací povinnost v případě protiletectké ochra-

⁴⁵ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 50.

⁴⁶ *Všeobecné občanské legitimace* [online]

⁴⁷ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 65.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 396.

ny, která platila od 25. srpna 1939,⁴⁹ nebo zavedení letního času z 1. dubna 1940.⁵⁰

Součástí každodenního života městských obyvatel se také staly služby v Civilní protiletectké obraně, popluchy a útky do sklepních krytů kvůli spojeneckým náletům na průmyslová centra. K největším z nich pak došlo až ke konci války.

2.1.1 Státní symboly

Oblíbenými místy protiněmeckých a vlasteneckých projevů se staly symboly české státnosti (např. pomníky T. G. Masaryka), což vedlo k demontážím soch a k zákazu oficiálních svátků (např. vznik ČSR), z domů a ulic postupně mizely připomínky na Československo, ničili se obrazy československých státníků, ve školních kronikách se začerňovaly písemné zmínky o republice.

„Dne 15. 6. 1940 vydal říšský protektor Konstantin von Neurath příkaz protektorátní vládě, aby se postarala do 1. 7. o odstranění všeho, co připomínalo dřívější státoprávní poměry v Čechách a na Moravě: výsostné odznaky, pomníky, sochy, pamětní desky, legionářské motivy, expozice v muzeích a pamětních síních, různé štíty, plakáty, vývěsní skřínky, pečeti, razítka, označení budov, turistické značky, obchodní a lázeňské prospekty

⁴⁹ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 82.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 81.

a ceníky, obálky, přívlastky čsl. a čs. atd. Mělo být tedy zničeno vše, co se vztahovalo k naší bývalé samostatnosti a národní historii.“⁵¹

V Hodoníně stál od roku 1931 pomník T. G. Masaryka se sochou a alegorickým reliéfem tvořeným pěti výjevy a na škole, která stojí na místě rodného domku prezidenta, byla busta s připomínajícím textem. Od 28. června do konce července 1940 byly tyto památky odstraněny. Busta byla na telefonní příkaz okresního úřadu zničena a reliéfy se sochou převezeny do Národní galerie v Praze.⁵²

Vyhledávanými místy k protiněmeckým vystoupením byly také různé církevní svátky a poutě, avšak i ty byly v době války silně potlačeny. Proslulou poutí se stala pout' ke svatému Vavřinečku na Veselé hoře u Domažlic, kterou v roce 1939 navštívilo zhruba 120 tisíc poutníků vyjadřující odpor proti nacismu. Vyšehradský kanovník B. Stašek, který zde pronesl kázání, byl několik dní po pouti zatčen nacisty a do konce druhé světové války vězněn v koncentračním táboře.⁵³ Mnoha tisícové zástupy se účastnily pouti ke sv. Antoníčkovi (80 000 lidí) v Blatnici i pouti Velehradské, na Cyrila a Metoděje. Tento svátek byl 29. června 1940 spolu se svátkem mistra J. Husa a sv. Petra a Pavla úředně zrušen a prohlášen pracovním dnem.⁵⁴

⁵¹ J. ŠIMEČEK, Z. ČERMÁK, *Historie pomníku Tomáše Garrigua Masaryka v Hodoníně*, s. 20.

⁵² *Tamtéž*, s. 21.

⁵³ L. KAFKA, *Dárek z pouti*, s. 29.

⁵⁴ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 82.

2.2 Zásobovací systém

Zásobovací agendu mělo na starosti **ministerstvo zemědělství**, které se v roce 1940 stalo podle německého vzoru **ministerstvem zemědělství a výživy**.⁵⁵ Přídělový systém zásobování byl zaveden na přelomu září a října roku 1939 a v prosinci 1939 i tzv. šatenky na oděv a poukazy na obuv a pohonné hmoty. Cigarety či tabák se daly sehnat za tzv. tabačenky. Příděly potravin byly odstupňovány podle označení – D pro Němce (nejvyšší), T pro Čechy (snížené), J pro Židy (nejnižší). Po nastoupení R. Heydricha byly však příděly pro německé a české obyvatelstvo sjednoceny.⁵⁶ Při zpracovávání přídělového systému pamatovali nacisté také na rozdílné vyživovací potřeby obyvatelstva, proto byly potravinové lístky rozděleny do několika kategorií: pro děti do šesti let, pro děti od šesti do deseti let, obyčejné lístky, lístky pro těžce pracující a lístky pro velmi těžce pracující. Od 25. prosince 1939 byla na potravinové lístky vydávána dokonce i jídla v restauracích.⁵⁷ Příděly se postupně snižovaly, což vedlo k velkému rozšíření černého trhu (tzv. šmeliny), na kterém se ceny vyšplhaly nahoru i o 200%.

Paradoxně relativně lépe na tom byli lidé na vesnicích, kteří si mohli částečně přilepšit drobným hospodařením, z kterého ovšem ale museli odvádět opět většinu Němcům. Každý zemědělec musel být členem několika trhových svazů podle charakteru produkce, které byly zřízeny k provádění kontroly nad zemědělci a distribucí a pro regulaci zemědělské

⁵⁵ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 412.

⁵⁶ *Protektorát Čechy a Morava* [online]

⁵⁷ M. PLAČEK a kol., *Hodonín, dějiny města do roku 1948*, s. 438.

výroby

a organizování povinných dodávek.⁵⁸

Z důvodu nedostatku některých druhů potravin byly vyráběny jejich náhražky, například místo kávy cikorka a místo másla margarín. Přídělem se vydávaly i sladkosti. Měsíčně mělo jedno dítě nárok na 10 dkg tvrdých a 10 dkg čokoládových bonbonů.⁵⁹

Nákup oděvů byl z důvodu šatenek velmi omezen, oděvy se šily a přešivaly doma. Aby se ušetřilo, nahrazovaly se textilie trvanlivějšími materiály, jako byla guma (na domácích zástěrách a bryndáčkách), voskované plátno (na ubrusech) a třeba bakelit na knoflíky.⁶⁰ Stejně jako u textilu se šetřilo také u obuvi a získat kožené boty bylo téměř nemožné. K výrobě obuvi se používaly náhradní materiály, jako plátno, dřevo a sláma. Symbolem protektorátní obuvi se tak staly rozličné dřeváky.

2.2.1 Platidla

Dne 27. března 1939 byly dány do oběhu první protektorátní papírové peníze s německo-českým označením a s nominální hodnotou 5 K.⁶¹ Během dalších týdnů se objevily papírové koruny a kovové niklové a stříbrné mince byly postupně stahovány z oběhu. V průběhu podzimních měsíců roku 1942 byly vydávány nové bankovky v hodnotě 500 K s obrazem Petra Brandla

⁵⁸ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 412.

⁵⁹ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 91.

⁶⁰ M. BURIANOVÁ, *Móda v ulicích protektorátu*, s. 30.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 78.

a 10 K s kresbou děvčátka.⁶² V tuto dobu se také stalo trestným zadržování peněz nízkých hodnot bez oprávněného důvodu, jelikož byl drobných peněz nedostatek. Kurs marky a koruny byl stanoven na 1:10, ačkoliv skutečný poměr byl zhruba 1:6.

2.3 Židovské obyvatelstvo

Od června 1939 vycházely neustále se zostřující vyhlášky vycházející z norimberských zákonů, které ohrožovaly základní životní jistoty obyvatel židovského vyznání.

V Hodoníně musely být již od 17. března 1939 všechny židovské podniky, obchody a provozovny viditelně označeny nápisy Jüdischer Betrieb, Jüdisches Geschäft nebo Jüdische Unternehmung.⁶³ Platy židovských zaměstnanců byly ukládány na vázané účty u peněžních ústavů a židé dostávali za svou práci jen nuznou měsíční rentu. Od 1. září 1939 pak vešla v účinnost vyhláška obsahující seznam zákazů pro židovské obyvatelstvo. Židům byl zakázán například přístup do árijských hostinců, restaurací, kaváren, vináren a veřejných čítáren, židé nesměli navštěvovat árijské lékaře a v nemocnicích leželi odděleně, byl jim vydán zákaz ke vstupu do parků a sadů a zákaz návštěvy lázní a koupališť. Ani při návštěvě holiče, kadeřníka a pedikéra se rovněž árijští zákazníci neměli setkat se svými židovskými sousedy a spoluobčany. Zákazy, omezení a nařízení pro-

⁶² *Tamtéž*, s. 78.

⁶³ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 95.

ti Židům se rozšiřovala a současně s jejich nárůstem se zostřoval i dohled na jejich dodržování.⁶⁴

V souvislosti se zákazem vstupu na pedikúru se v Hodoníně 30. července 1941 odehrál smutný příběh:

„Ve vymezené době pro Židy navštívila pedikúru hodonínské prodejny firmy Baťa manželka známého hodonínského židovského stavitele, majitele hotelu Grand, paní Tuplerová. V následujících minutách však do pedikúry vešla česky hovořící árijka, která se nespokojila s vysvětlením pedikérky, že bude za chvíli obsloužena jejím kolegou, neboť ona již přislíbila pedikúru paní Tuplerové, s výhružnými slovy opustila hodonínskou prodejnu

Baťa

a zamířila přímo na radnici, kde přednesla svou stížnost vládnímu komisaři města Hodonína, nekompromisnímu dr. Bössovi. Hned následující den byl k vládnímu komisaři předvolán zástupce hodonínského obchodvedoucího Jan Trlida, jenž musel z důvodu dovolené svého šéfa celou situaci sám prošetřit, vyslovit politování a zaujat stanovisko, které uspokojí nacistické úřady a současně bude v souladu se zájmy firmy Baťa. Zástupce sice vinu uznal, ale dovolil si také dr. Bösse upozornit, že pedikérka postupovala v souladu s všeobecnými protektorátními vyhláškami o vyhrazených nákupních hodinách pro židovské obyvatelstvo a vnitřní firemní politikou vedoucí ke spokojenosti každého zákazníka. Neopomněl ovšem také dodat, že vládní komisař může ze své pozice vydat nařízení, které bude řešit ošetřování Židů v hodonínské pedikúře. Dr. Böss byl uklidněn a se slovy:

⁶⁴ Tamtéž, s. 95.

„Židi ať si svoje špinavé hnáty umyjí doma, a ne v Baťově pedikúře.“ Jana Trlidu propustil. O celém případě musel zástupce obchodvedoucího informovat také vedení firmy Baťa ve Zlíně. Dne 12. srpna 1941 předal vládní komisař Janu Trlidovi své písemné rozhodnutí, v němž se zakazoval přístup neárijcům do pedikúry v hodonínské prodejně zlínské firmy. Neprodleně byla na prostřední kabince umístěna cedule s dvojjazyčným nápisem: „Židům pedikúru neprovádíme.“ Rovněž vedení firmy Baťa rychle reagovalo na „případ Hodonín“ a hned 18. srpna 1941 striktně zakázalo ve všech svých domech služby provádět pedikúru neárijcům. V případě předplatného měl být peněžní rozdíl za neprovedené služby vrácen a daná částka měla být židům odeslána na vázané účty, neboť v hotovosti nesměly být peníze židovskému obyvatelstvu vypláceny.“⁶⁵

Židovské rodiny byly vystěhovávány ze svých domů a bytů. Tímto způsobem uvolněné bytové prostory byly využívány pro německé úřady, instituce a jejich zaměstnance. V roce 1940 byl zakázán židům po osmé hodině večerní pobyt na veřejných místech (ulice, náměstí), nesměli chodit do kin a divadel, navštěvovat sportovní zápasy, byly jim vyhrazeny speciální úřední hodiny.⁶⁶ Od školního roku 1940 - 1941 byly pro židovské děti a mládež uzavřeny také školy.⁶⁷

Od dubna roku 1940 vstoupilo v účinnost nařízení o vyřazení židů z mnoha odvětví veřejného života.⁶⁸ Po zaměstnancích ve veřejných službách, peněžních ústavech a po příslušnících svobodných povolání byla

⁶⁵ G. RUCKÁ, *Hodonínský deník*, s. 2.

⁶⁶ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 95.

⁶⁷ J. DOLEŽAL, *Česká kultura za Protektorátu*, s. 44.

⁶⁸ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 98.

pozornost německých úřadů převedena na židovské podniky a obchody, které měly být buď zlikvidovány, nebo převedeny do árijského vlastnictví. Některé byly z důvodu zachování hladkého zásobování navrženy k „poárijsštění“⁶⁹: „Výjimky mohou býti připuštěny potud, pokud se to jeví potřebným k převedení židovského hospodářského provozu do vlastnictví nežidovského ze všeobecných hospodářských důvodů, zejména k zajištění potřeb obyvatelstva. O připuštění výjimek rozhodují Reichsprotektor a Oberlandrati v rámci příslušnosti podle nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o židovském majetku ze dne 21. června 1939 (Věstn. R. Prot. str. 45) a k tomu vydaných prováděcích ustanovení.“⁷⁰ Do většiny z těchto vybraných obchodních míst a podniků byli dosazeni komisařští správci (Treuhändler).

V Hodoníně navrhlo obchodní grémium k „poárijsštění“ z důvodu zachování hladkého zásobování například obchodní domy Julia Hoitaše, Gustava Sterna, Bernarda Krakauera či Iga Glücka.⁷¹ Dům Julia Hoitaše si navíc v roce 1941 vybral pro svůj byt i tehdejší vládní komisař města Hodonína dr. Hermann Böss.⁷²

Od 19. září 1941 začalo platit policejní nařízení o označení všech neárijských obyvatel starších šesti let. Židé byli povinni nosit na levé straně hrudi našitou žlutou židovskou hvězdu velikosti dlaně s nápisem Jude. Toto

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 99.

⁷⁰ S. JURÁŠEK, *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající*, s. 194.

⁷¹ M. PLAČEK a kol., *Hodonín, dějiny města do roku 1948*, s. 440.

⁷² G. RUCKÁ, H. SÝKOROVÁ, *Příběhy hodonínských domů*, s. 47.

označení museli mít jak na svrchním, tak spodním oděvu – saku, svetru, vestě.⁷³

Židovskému obyvatelstvu byl postupně zabavován veškerý cenný majetek, bylo vystaveno ztrátě možnosti obživy a později i jakékoli lidské důstojnosti. Židé měli potravinové lístky označené písmenem J, měli zkrácené příděly a nákupy směli obstarávat jen v přesně určených hodinách.

Nakonec byl židům ponechán nárok pouze na základní potraviny. Na podzim roku 1941 zahájili nacisté v protektorátu druhou fázi svého plánu směřujícího k fyzické likvidaci židů, k deportačním transportům.⁷⁴

Nacistické teorie rozdělovaly lidstvo na panskou (germánskou) rasu a méněcenné rasy. K těm patřili židé, Romové i Slované. Během války uskutečňovali Němci vyvraždění židů a Romů v koncentračních táborech. Češi jako Slované měli být za války využiti jako pracovní síla a zlikvidováni až po vítězství nacistů ve válce. Za války zahynulo okolo 300 000

Čechoslováků, z toho na 80 000 židů.⁷⁵

⁷³ *Označování židů davidovou hvězdou* [online]

⁷⁴ J. ČERMÍN a kol., *Národ se ubránil*, s. 48.

⁷⁵ P. AUGUSTA, F. HONZÁK, *Naše vlast*, s. 107.

3 Společenský a veřejný život

„I ve stínu nacistické diktatury však lidé žili každodenními všedními starostmi, pracovali, vzdělávali se, navštěvovali divadelní představení a koncerty, chodili do kin, na výstavy, jezdili na výlety, zkrátka snažili se znovu objevovat hodnotu domova, tradic a krásu věcí či vztahů dosud dostatečně nedoceněných.“⁷⁶

3.1 Spolková činnost

Československo se mohlo v době první republiky pochlubit rozsáhlou sítí spolků. Spolky byly hlavními organizátory a místy kulturního, společenského, politického, hospodářského a charitativního života. Spolkový život byl často propojen s politickým a mnohé spolky se hlásily k politickým stranám (například Orel a strana lidová). Se vznikem protektorátu byl rozvoj a činnost spolků přerušena. České spolky se musely vzdát svých názvů a symbolů připomínajících československou státnost a v roce 1941 byla zakázána činnost všech tělovýchovných spolků, tedy také těch nejmasovějších, jako byli Sokol a Orel.⁷⁷ Jejich majetek byl zabaven a mnoho jejich členů bylo zatčeno či dokonce posláno do koncentračních táborů nebo popraveno.

3.2 Kultura

„Česká společnost dávala v době okupace země při nejrůznějších příležitostech najevo své národní smýšlení, nesouhlas a spontánní vzdor

⁷⁶ L. NEDBAL a kol., *Hodonín ve válce a okupaci 1939 – 1945*, s. 82.

⁷⁷ *Sokol (Spolek)* [online]

*vůči nacistické okupační moci. V divadlech a na koncertech projevovalo obecnstvo své pocity dlouhotrvajícím a přímo manifestačním potleskem, podobně jako hromadnou účastí na církevních poutích nebo shromážděních na místech spjatých s národní minulostí. Nejpřesvědčivější důkazy o tom přineslo období od 15. března 1939 do vzniku války. Ale ani po jejím propuknutí tyto projevy neumlkly, třebaže nabývaly zastřenější podoby. Podobně se obecnstvo chovalo i při filmových představeních a nadšeně vítalo české filmy, které se opíraly o národní látku. Diváci zvláště na počátku okupace také bojkotovali německé filmy a nejrůznějšími způsoby rušili a zesměšňovali nacistické filmové týdeníky.*⁷⁸

V lednu 1942 byly z kompetence ministerstva školství a národní osvěty vyňaty kulturněpolitické záležitosti, divadelnictví, film, rozhlas a tisk, písemnictví, výtvarné umění, hudba, zpěv a tanec a byly přiděleny k nově vzniklému Úřadu pro lidovou osvětu, který se později změnil na ministerstvo lidové osvěty. Do čela úřadu i pozdějšího ministerstva byl postaven Emanuel Moravec.⁷⁷ Kulturní život v protektorátu omezovala všemožná nařízení, což vyvrcholilo 1. září 1944, kdy byl zastaven provoz všech divadel a filmové a jiné zábavní pořady byly omezeny. V kinech se přesto hrálo až do 5. května 1945,⁷⁹ kdy v Praze propuklo povstání.

⁷⁸ J. DOLEŽAL, *Česká kultura za Protektorátu*, s. 188.

⁷⁹ *Tamtéž*, s. 188.

3.3 Školství

„Ve snaze o urychlení převýchovy profesorů i žactva nařídily úřady, aby z každého ústavu se dostavil ředitel s dvěma zástupci žactva do Prahy, kde jim ministr školství J. Kapras řekl, co se od českých škol požaduje. Po jejich návratu byla předčítána všemu žactvu výzva ministra školství J. Kaprase. Jak málo bylo dosaženo zamýšleného účinku, ukázalo se několik dní nato, kdy byl nalezen v rýsovně na lavici nápis. „Ať žije Anglie!“ Tehdy byly proječovány vážné obavy o další trvání ústavu. Autorka tohoto nápisu B. Drábková, VII. tř., přešla brzy nato do soukromého studia.“⁸⁰

Se vznikem Protektorátu Čechy a Morava došlo k nárůstu počtu dětí v německých obecných školách, měšťanské školy byly oficiálně nazývány školami hlavními, mnoho škol bylo slučováno nebo i zavíráno. 17. listopadu 1939 byly zavřeny vysoké školy a téměř 1200 studentů⁸¹ bylo zatčeno a posláno do koncentračních táborů jako nacistická odvěta za české protiněmecké demonstrace ze dne 28. října 1939 (den výročí vzniku Československa),⁸² kdy byl těžce zraněn student medicíny Jan Opletal a následně za demonstraci na jeho pohřbu 15. listopadu.⁸³ Ústřední svaz československého studentstva v zahraničí a československá exilová vláda iniciovali takzvané Prohlášení spojeneckých studentů k 17. listopadu, podle kterého byl tento den vyhlášen Mezinárodním dnem studentstva.⁸⁴

⁸⁰ Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Hodoníně 1946 – 47, s. 6.

⁸¹ J. ČERMÍN a kol., *Národ se ubránil*, s. 21.

⁸² *Tamtéž*, s. 20.

⁸³ *Tamtéž*, s. 20.

⁸⁴ *Mezinárodní den studentstva* [online]

Ministerstvo školství a národní osvěty se stalo nástrojem odnárodňování. V roce 1942 byly zrušeny zemské školní rady a jejich úkoly převzaly zemské úřady se školskými odděleními. O rok později byly zrušeny okresní, městské a místní školní výbory i místní, obvodní a újezdní školní rady.⁸⁵

Němci výrazně zasahovali do obsahu vyučování, němčina byla zavedena jako povinný vyučovací předmět, redukovala se a deformovala výuka české literatury, dějepisu a zeměpisu, cenzurovaly a vyřazovaly se učebnice.⁸⁶ Okupanti zasahovali i do personálního obsazení pedagogických sborů, ničili a vykrádali sbírky. Učitelé a starší studenti byli posíláni na nucené práce, někteří pedagogové byli propouštěni či dokonce zatčeni. Po všech učitelích bylo požadováno Prohlášení o rodovém původu a Vysvědčení o nežidovském původu.⁸⁷ Žáci všech typů škol byly využívány při sběru rostlin, hmyzu (z chroustů byla vyráběna krmná směs pro dobytek) a různého materiálu, který byl použit ve válečné výrobě.

Výuka na školách byla nejen omezena germanizačními snahami, ale byla ztížena v důsledku zabírání školních budov pro potřeby vojska, ve školách vznikala vojenská velitelství či lazarety. V Hodoníně byla pro vojenské účely zabrána celá budova reálného gymnázia a budova obecných

⁸⁵ Z. HLEDÍKOVÁ, J. JANÁK, J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, s. 413.

⁸⁶ M. PLAČEK a kol., *Hodonín, dějiny města do roku 1948*, s. 474.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 473.

škol chlapecké a dívčí na Mírovém náměstí byla využívána jako vojenský lazaret.⁸⁸

3.4 Děti a volný čas

S nástupem protektorátu začala být pronásledována celá řada mládežnických organizací a postupně došlo k jejich likvidaci. Místo nich se utvářely nové organizace, které měly za cíl ideologickou převýchovu české mládeže.

Svaz Junáků – skautů a skautek RČS jako největší mládežnická organizace, která čítala přes 65 tisíc členů, byl zrušen rozhodnutím státního tajemníka při Úřadu říšského Karla Hermanna Franka z 28. října 1940.⁸⁹ Důvodem bylo výrazné sepejetí Junáků s idejemi první republiky a vlastenectví. Mnoho Junáků potom hájilo myšlenky skautingu v protiněmeckém odboji. Ostatní mládežnické spolky musely během roku 1942 a 1943 zažádat nově vzniklou organizaci **Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě** (KVMČM) o povolení k další činnosti a staly se tak součástí kuratoria. Jeho hlavním cílem byla převýchova dětí a mládeže, podpora tzv. protektorátního vlastenectví a spolupráce s německou říší.⁹⁰ Předlohou kuratoria, za jehož vznikem stál Emanuel Moravec, byla německá organizace Hitlerjugend. Do aktivit KVMČM se podařilo zapojit asi půl milionu mladých obyvatel protektorátu, což byla asi polovina veškeré české mládeže.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 440.

⁸⁹ *Junák – český skaut* [online]

⁹⁰ *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě* [online]

Některé městské děti mohly trávit část prázdnin zdravotně ozdravným pobytem na venkově, který byl označován jako *Kinderlandverschickung*.⁹¹ Samozřejmě i zde se počítalo se správným ideologickým působením na děti.

⁹¹ *Kinderlandverschickung* [online]

4 Konec druhé světové války a okupace

Dne 12. prosince 1943 podepsal Edvard Beneš se Sovětským svazem smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci.⁹² SSSR měl být garancí československé bezpečnosti a jediné, co za to požadoval, byla záruka, že se Československo nestane součástí jiné vojenské struktury, která by pro SSSR představovala hrozbu bezpečnosti. Na jaře roku 1945 však již bylo jasné, že od Sovětů nebude možné získat tak mnoho za tak málo. Tak se zrodil druhý model československo - sovětských vztahů. Nová smlouva, která vážala Československo na SSSR nejen v otázkách bezpečnostních, ale i celou svou zahraniční politikou, tak zapříčinila, že Československo bylo v narůstajících sporech mezi Východem a Západem jasně přiřazeno k Východu.

Na počátku dubna 1945 vstoupila na Moravu Rudá armáda, 12. dubna 1945 bylo osvobozeno první město, Hodonín.⁹³ Koncem dubna 1945 vstoupila do protektorátu v oblasti Chebska a starého Srní na Klatovsku vojska americké armády a po dohodě s Rudou armádou se 5. května zastavila na linii Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Dne 8. května 1945 německé ozbrojené síly bezpodmínečně kapitulovaly, ale Praha byla osvobozena až 9. května vojáky Rudé armády. Protektorát Čechy a Morava zanikl,

⁹² D. RŮŽIČKA, *Smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi ČSR a SSSR (1943)* [online].

⁹³ M. PLAČEK a kol., *Hodonín, dějiny města do roku 1948*, s. 452.

byla

obnovena

Československá

republika.

Závěr

V této seminární práci jsem se snažila podrobněji rozebrat státní správu protektorátu Čechy a Morava, části československého území v době druhé světové války okupovaného nacistickým Německem. Aby se nejednalo jen o strohé vyjmenovávání jednotlivých změn, které s okupací přišly a případných zákonů a nařízeních, snažila jsem se popsat, jak se protektorátní správa projevovala v každodenním životě obyčejných lidí a zmínila jsem i několik konkrétních příkladů z města, ve kterém žiji, z Hodonína.

Práci jsem rozdělila do čtyř hlavních kapitol, které jsem dále dělila na subkapitoly. V první kapitole jsem se zabývala základními informacemi o protektorátu a státní správou protektorátu z obecného hlediska. Považovala jsem za důležité věnovat velký prostor změnám, které přinesl nástup i atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha.

Ve druhé a třetí kapitole jsem popisovala, jaká byla hlavní nařízení, která se musela respektovat a jak se tato nařízení odrazila na životě obyvatel protektorátu, a zvláště potom i na životě židovského obyvatelstva, kterému jsem věnovala nejrozsáhlejší subkapitolu této práce.

Na samém konci seminární práce jsem se snažila ve stručnosti vytyčit hlavní body konce Protektorátu Čechy a Morava.

Díky této práci jsem si rozšířila povědomí o tom, jak těžký byl život pod diktátem nacistického Německa a celkově o tom, jak období druhé světové války vypadalo. Znovu jsem si připomněla, jak hrůzná doba to byla a kolik nevinných lidí v ní zaplatilo svými životy.

Seznam bibliografických záznamů

1. AUGUSTA, Pavel, HONZÁK, František. 2003. *Naše vlast*. Praha: Nakladatelství Slovart, 176s. ISBN 978-80-7391-346-5
2. AMORT, Čestmír. 1965. *Heydrichiáda*. Praha: Naše vojsko, 322s.
3. BĚLINA, Pavel a kol. 1992. *Dějiny zemí Koruny české II*. Praha: Nakladatelství Paseka, 312s. ISBN 80-85192-30-6
4. BURIANOVÁ, Miroslava. 2013. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Nakladatelství Grada, 288s. ISBN 978-80-247-4791-0
5. ČERMÍN, Jakub a kol. 1995. *Národ se ubránil*. Praha: Nakladatelství Národní osvobození, 109s.
6. DOLEŽAL, Jiří. 1996. *Česká kultura za Protektorátu*. Praha: Vydal národní filmový archiv, 284s. ISBN 80-7004-085-8
7. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. 2007. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 570s. ISBN 978-80-7106-906-5
8. JURÁŠEK, Stanislav. 1940. *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající*. Praha: Nákladem vlastním, 216s.
9. JURÁŠEK, Stanislav. 1940. *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. Dodatek*. Praha: Nákladem vlastním, 100s.
10. JURÁŠEK, Stanislav. 1941. *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. Dodatek II*. Praha: Nákladem vlastním, 95s.

11. KAFKA, Luboš. 2009. *Dárek z pouti*. Praha: Nakladatelství: Lika klub, 300s. ISBN 978-80-86069-52-4
12. MENCL, Vojtěch a kol. 1990. *Křížovatky 20. století*. Praha: Nakladatelství Naše vojsko, 400s. ISBN 80-206-0180-5
13. NEDBAL, Lubor a kol. 2005. *Hodonín ve válce a okupaci v letech 1939 - 1945*. Hodonín: Vydalo město Hodonín, 183s.
14. PASÁK, Tomáš. 1998. *Pod ochranou Říše*. Praha: Nakladatelství Práh, 429s. ISBN 80-85809-88-5
15. PLAČEK, Miroslav a kol. 2008. *Hodonín, dějiny města do roku 1948*. Hodonín: Vydalo město Hodonín, 559s. ISBN 978-80-254-2100-0
16. RUCKÁ, Galina. 2013. Zákaz pedikúry pro židy začal v Hodoníně. *Hodonínský deník*. 16. 10. 2013, s. 2. ISSN 1802-0917
17. RUCKÁ, Galina, SÝKOROVÁ, Hana. 2011. *Příběhy hodonínských domů*. Ostrava: Repronis, 69s. ISBN 978-80-73290266-9
18. ŠIMEČEK, Jiří, ČERMÁK, Zdeněk. 1994. *Historie pomníku Tomáše Garrigua Masaryka v Hodoníně*. Hodonín: Vydala Masarykova společnost, 63s.
19. TŮMA, Vladimír. 1945. *Protentokrát v zrcadle lidového humoru*. Praha: Nakladatelství V. Jedlička, nást. Ant. Neumann, 110s.

20. *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Hodoníně 1946 – 47.*
Hodonín: Nákladem vlastním, 48s.
21. *Atentát na Heydricha* [online]. Dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Atentát_na_Heydricha
22. *Československý odboj (1939 – 1945)* [online]. Dostupné na WWW:
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Československý_odboj_\(1939–1945\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Československý_odboj_(1939–1945))
23. HÁJEK, Miloš. 2015. *Československo pod nacistickým panstvím (1939–1945)* [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.sds.cz/rservice.php?akce=tisk&cisloclanku=2015051801>
24. *Heydrichiáda* [online]. Dostupné na WWW:
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Heydrichiáda>
25. *Junák – český skaut* [online]. Dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Junák_–_český_skaut
26. *Kinderlandverschickung* [online]. Dostupné na WWW:
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kinderlandverschickung>
27. *Kinderlandverschickung v Protektorátu Čechy a Morava* [online].
Dostupné na WWW:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Kinderlandverschickung_v_Protektor%C3%A1tu_%C4%8Cechy_a_Morava
28. *Kobyliská střelnice* [online]. Dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Kobyliská_střelnice

29. *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě* [online]. Dostupné na WWW:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Kuratorium_pro_v%C3%BDchovu_ml%C3%A1de%C5%BEe_v_%C4%8Cech%C3%A1ch_a_na_Morav%C4%9B
30. *Mezinárodní den studentstva* [online]. Dostupné na WWW:
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezinárodní_den_studentstva](http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_den_studentstva)
31. *Označování židů Davidovou hvězdou* [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.holocaust.cz/zdroje/dokumenty/protizidovske-zakony-a-narizeni/protizidovska-narizeni-tykajici-se-oznacovani/oznacovani-zidu-davidovou-hvezdou/>
32. *Protektorát Čechy a Morava* [online]. Dostupné na WWW:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Protektor%C3%A1t_%C4%8Cechy_a_Morava
33. *Reinhard Heydrich* [online]. Dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Reinhard_Heydrich
34. RŮŽIČKA, Daniel. *Smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi ČSR a SSSR (1943)* [online]. Dostupné na WWW:
http://www.totalita.cz/vysvelivky/smlouva_csr_ssr_1943_12_12.php

35. SKALICKÝ, Jakub. 2008. *Vyhlášení civilního stavu výjimečného v Protektorátu Čechy a Morava z 28. září 1941* [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.fronta.cz/dokument/vyhlaseni-civilniho-stavu-vyjimecneho-protektorat-cechy-a-morava-28-zari-1941>
36. *Sokol (Spolek)* [online]. Dostupné na WWW:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Sokol_\(spolek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Sokol_(spolek))
37. *Stanné právo* [online]. Dostupné na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Stanné_právo
38. *Všeobecné občanské legitimace* [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.scanzen.cz/dobove-dokumenty/prukazy/vseobecna-obcanska-legitimace>
39. *Výnos vůdce a říšského kancléře o protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939* [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.holocaust.cz/zdroje/dokumenty/protektorat-cechy-a-morava/vynos-vudce-a-riskeho-kanclere-o-protektoratu-cechy-a-morava-ze-dne-16-brezna-1939/>